

4.11.2021

לכבוד
עו"ד גאולה צמח
לשכה משפטית
זרוע העבודה
משרד התעשייה והכלכלה

בדוא"ל

שלום רב,

הנדון: הערות "קו לעובד" לתזכיר חוק התכנית להבראת כלכלת ישראל (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב והמדיניות הכלכלית לשנות הכספים 2003 ו-2004) (תיקון), התשפ"ב-2021

הריני מתכבד לשלוח את הערות "קו לעובד" לתזכיר שבנדון, שהופץ ביום 26.10.2021:

1. עמותת "קו לעובד" פועלת מזה שלושים שנים לסיוע לעובדים המוחלשים במשק – ישראלים המשתכרים שכר נמוך, פלסטינים מהשטחים, מהגרי עבודה ומבקשי מקלט. במסגרת עבודתנו אנו מטפלים באלפי פניות מדי שנה ונחשפים למבני ההעסקה והרגולציה החלים על עובדים אלו.
2. בתזכיר שבנדון, מוצע לבטל את פרק י' לחוק התכנית הכלכלית, ובפשטות, לבטל את היטל העסקת עובדים זרים (להלן: **ההיטל, חוק ההיטל**). כמפורט להלן, עמדתנו היא שחוק ההיטל במתכונתו הנוכחית מוביל לפגיעה קשה בעובדים לא-ישראלים הנמנים על כוח העבודה המקומי (מבקשי מקלט, בני זוג של אזרחי ישראל, קורבנות סחר, בעלי אשרות הומניטאריות וכיו"ב), ומשכך יש לבטל את ההיטל ביחס אליהם. לצד זאת, אנו סבורים כי יש להותיר ולמקד את ההיטל במעסיקים של מהגרי עבודה שהוזמנו לישראל במסלולים שבהגדרתם אינם כוללים הסכמים בילטרליים ושאינם כוונה לחתום בהם הסכמים כאמור (כיום מדובר בחברות הביצוע הזרות, מומחים זרים, וענף התעשייה), וזאת כדי למנוע עיוות בביקוש למהגרי עבודה על חשבון כוח עבודה מקומי. ונפרט:
3. במקור, חוק ההיטל ביקש להשית עלויות על מעסיקים שמעדיפים להזמין מהגרים ממדינות שמעבר לים, במקום להעסיק עובדים המהווים חלק מכוח העבודה המקומי. הדבר נועד לייקר את עלויות העסקתם של מהגרי עבודה וכך לתמרץ מעסיקים להעסיק עובדים מכוח העבודה המקומי. באותה עת, כל מהגרי העבודה שהגיעו לישראל שילמו דמי תיווך בלתי חוקיים כתנאי לגיוסם לעבודה, והיו כבולים באופן מוחלט למעסיקיהם – מה שהיווה תמריץ מובהק למעסיקים ולגורמי תיווך כאחד להביא לישראל מהגרים לשם העסקתם במצב פגיע, נטול יכולת מיקוח או תנועה, ולטובת גריפת רווחי התיווך האדירים – וזאת על פני העסקת ישראלים ולא-ישראלים המתגוררים בישראל כדן.

4. אלא שעם השנים חל כרסום משמעותי במטרתו המקורית של ההיטל ובטעמים לקיומו, וזאת בשל שני הליכים מקבילים: האחד, צמצום תחולתו דווקא ביחס להעסקת מהגרי עבודה; והשני, גדיעת התופעות הפסולות של דמי התיווך הבלתי חוקיים והכבילה למעסיק בחלק מהענפים בהם חל ההיטל.
5. עם השנים, הפך ההיטל בשיעורו המלא (20%) להיות נחלתם הבלעדית דווקא של מי שמעסיקים עובדים שמתגוררים בישראל כדין; וגם ביחס למי שחבים בתשלום היטל כלשהו, מעסיקים של עובדים אלו תופסים שיעור נכבד ממי שחייבים בהיטל. זאת משום שסעיפים 44 ו-45 לחוק הוסיפו עם השנים חריגים, פטורים והפחתות משמעותיות ביחס לתשלום ההיטל בגין העסקת מהגרי עבודה, עד שתשלום ההיטל בגובה 20% מוטל כיום רק על מי מעסיקיהם עובדים לא-ישראלים המהווים חלק מכח העבודה המקומי.
- מדובר במבקשי מקלט המחזיקים ברישיונות ישיבה מסוג 1/ב או לפי סעיף 2(א)(5) לחוק הכניסה לישראל; בני זוג של אזרחי ותושבי ישראל המחזיקים באשרות 1/ב במסגרת ההליך המדורג; מי ששוהים בישראל באשרות הומניטאריות 1/ב; ואף קורבנות סחר (החוק אמנם פוטר מעסיקים של קורבנות סחר מתשלום ההיטל, אולם הדבר מצריך את העובד לחשוף בפני המעסיק את היותו קורבן סחר ולהמציא אישורים על כך, מה שמטבע הדברים לא קורה, כך שבפועל להבנתנו לא ניתן פטור כאמור לאיש).
6. אין הצדקה בהטלת מס על העסקתם של נשים וגברים אלו, אשר חלק ניכר מהם נמנים גם כך על אוכלוסיות מוחלשות. מכיוון שמעסיקי אוכלוסיות אלו הם הנושאים היחידים בנטל ההיטל בגובה 20%; מכיוון שממילא העסקתם של חלק ניכר מיתר העובדים הלא ישראלים פטורה כיום מהיטל באופן מוחלט; ומכיוון שבענפי החקלאות והבניין נחתמו הסכמים בילטרליים ובוטלה כבילת העובדים למעסיקיהם, כך שנגדעו התופעות השליליות שתמרצו מעסיקים להעסיק מהגרי עבודה – אנו סבורים שיש לבטל את ההיטל כמעט בכללותו.
7. כמעט בכללותו – משום שלטעמנו, באותם ענפי העסקה שבהם לא נחתמו הסכמים בילטרליים ואף אין כוונה לחתום הסכמים כאמור, יש להטיל את היטל על העסקת העובדים שמוזמנים לישראל.
- מדובר במסלול חברות הביצוע הזרות (לרבות חברת יילמזלר) בענף הבניין (להבנתנו, יש כיום 2,500-3,500 עובדים במסלול זה, המועסקים אצל חברות יילמזלר ו-12 מעסיקות נוספות הכלולות כיום במאגר של משרד הבינוי והשיכון); עובדים באשרות "מומחה זר" (להבנתנו, בין 5,000 ל-6,000 עובדים במסלול זה, כחמישית מהם מועסקים ב-7 חברות סיניות בתחום התשתיות, והיתר אצל מעסיקים ישראלים); וענף התעשייה שאמור להיפתח בקרוב (להבנתנו, אמורים להגיע במסגרתו עד 2,000 עובדים ללא הסכמים בילטרליים, בהתאם לנוהל שפורסם לענף).
- בענפים אלו, לפחות באלו מהם שפועלים כבר היום, נגבים דמי תיווך מעובדים, הם מוחתמים על שיעבודי חוב, והם כבולים באופן מוחלט למעסיקים, דה-יורה ו/או דה-פקטו. העסקתם של עובדים אלו היא בהגדרה זולה ומשתלמת דווקא בשל היותה פוגענית ביותר, ודמי התיווך שהם משלמים – עשרות אלפי דולרים לכל עובד בכסף שחור – מייצרים כשלעצמם תמריץ להעדיפם על פני עובדים ישראלים ולייצר ביקושי-שווא.

השתת היטל על ענפים אלה יש בה כדי לאזן את התמריצים הכוזבים להעסקת מהגרי עבודה בענפים אלה, ולהביא לשילוב עובדים מכוח העבודה המקומי, באופן שהולם את החלטות הממשלה בנושא זה בעבר.

בכבוד רב,

אלעד כהנא, עו"ד